

Å BESTEMME OVER EGEN KROPP

På Folkets Hus sitter redaksjonskomiteen på overtid. Det er andre dag på Arbeiderpartiets landsmøte i 2007. 300 delegater er samlet. Etter intense debatter i salen er det fortsatt uklart hvor mange av delegatene som støtter Rune Gerhardsens forslag om å forby sexkjøp. Et stort flertall i komiteen er imot forslaget, men Dag Terje Andersen, komiteens leder og nærings- og handelsminister, klarer ikke å få partene til å enes.

Et mindretall bestående av Gro Tvedt Andersen fra Oslo Arbeiderparti og en ung Eskil Pedersen fra AUF står beinhardt på sitt. Dag Terje Andersen må «med skuffelse si til landsmøtet at det likevel ikke var mulig å samle komiteen bak en felles uttalelse».³⁷² Og det til tross for at «dette er den uttalelsen vi har brukt mest tid på». Det er duket for kampvotering om sexkjøpsloven.

I forkant av landsmøtet har media vært fulle av oppslag om «hore-invasjonen» som rammer landet. Karl Johan er forvandlet til «Nordens største horegate», og VG rapporterer

372. Aftenposten (2007a). «Splittet om sexkjøp».

om tilstandene i «Ullevål horeby».³⁷³ De nigerianske sexarbeiderne har maktet det verken thailandske eller øst-europeiske sexarbeidere greide, nemlig å sette prostitusjon øverst på dagsordenen. Politiet melder at Norge er blitt et fristed for prostitusjon, og tilstedeværelsen er merkbar i Oslo sentrum for alle som ferdes der på kveldstid.

Både SV og Senterpartiet, Arbeiderpartiets regjeringspartnere, vil bli kvitt prostitusjonen og har allerede gått inn for forbud. På utfordring fra pressen avkrefter justisminner Knut Storberget at Arbeiderpartiet vil gjøre det samme. Det er for tidlig. Ennå har vi ikke sett evalueringene av svenskenes forbud mot sexkjøp, som kom på plass i 1999. På talerstolen på landsmøtet oppfordrer han delegatene til å ha is i magen. Regjeringen og Stortingets justiskomite stiller seg bak Storberget. Både helseminister Sylvia Brustad og barne- og likestillingsminister Karita Bekkemellem er motstandere av forslaget. «Min frykt er at jentene dette gjelder skal forsvinne under jorda», sier Bekkemellem.³⁷⁴

Flere i grasrota i partiet har ikke samme tålmodighet som regjeringen. Jan Bøhler avfeier Bekkemellems argument: «Skal man for eksempel tillate narkotikaomsetning, bare fordi handelen ellers foregår under jorda? Har ikke motstanderne av kriminalisering bedre argumenter enn dette, vil de tape på landsmøtet.»³⁷⁵ Bøhler er leder av Oslo Arbeiderparti, og på landsmøtet står han på barrikadene for Rune Gerhardsens forslag om å forby sexkjøp. Også Hordaland, Sør-Trøndelag, AUF og LO-leder Gerd-Liv Vala har gått inn for forbud. Det eneste regjeringsmedlemmet som støtter forbud, er fiskeriminister Helga Pedersen.

373. Jahnsen, Synnøve Økland (2009). «Når det vi frykter blir synlig».

374. Aftenposten (2007b). «Ap vurderer forbud mot sexkjøp».

375. Aftenposten (2007b).

Erfaringene med russiske sexarbeidere i hjembyen Tana gjør at fiskeriministeren mener et forbud vil sende et viktig «signal» om at sexkjøp er galt.³⁷⁶ Fra talerstolen argumenterer AUF-leder Martin Henriksen for at et forbud er den eneste måten å bli kvitt «det moderne svaret på slaveri» på.

Søndag morgen går med til ivrig fraksjonsvirksomhet. Også i 2005 var forslaget oppe, og da falt det med knapp margin. Så kommer kampvoteringen. 184 av 300 delegater stemmer for å forby sexkjøp. Flertallet kan feire.³⁷⁷

Men ikke alle jubler. På gata protesterer sexarbeiderne. Pro Sentret, sexarbeidernes kompetanse- og hjelpesentral, forteller at østeuropeiske sexarbeidere gråter over forbudet. Liv Jessen, senterets leder, gjentar kritikken hun har ført i lang tid. Hun mener forbudet rammer dem loven er tiltenkt å hjelpe. PION, sexarbeidernes interesseorganisasjon, sender umiddelbart ut en pressemelding hvor de skriver at den «radikale endringen i prostitusjonspolitikken er inhuman». De mener kostnadene vil komme til å bæres av «de allerede mest utsatte og sårbare».³⁷⁸

Det er noe som skurrer. Hvorfor reagerer sexarbeiderne med forferdelse? Er det ikke nettopp dem et flertall i Arbeiderpartiet ønsker å hjelpe?

Til tross for protestene trer forbudet i kraft 1. januar 2009. Nå er det forbudt å kjøpe sex i Norge. Det er fortsatt lov til å selge sex, men å kjøpe sex er nedfelt i straffelovens paragrafer. De som blir tatt, kan straffes med bøter eller fengsel i opptil seks måneder. Det er det hardeste tiltaket mot prostitusjon som noen gang er gjennomført i Norge.

376. Nettavisen (2007a). «Ap-prinsesse mot sexkjøp».

377. Telemarksavisa (2007). «Sikret flertall for forbud av sexkjøp».

378. PION (2007). «Mot en inhuman prostitusjonspolitikk».

DET SOSIALDEMOKRATISKE DILEMMAET

Den sårbare situasjonen mange sexarbeidere befinner seg i, gjør dem til en nødvendig målgruppe for et sosialdemokratisk parti med mål om å øke den enkeltes makt over eget liv. Det er imidlertid ikke åpenbart at forbud mot sexkjøp er løsningen. Umiddelbart ser forbudet ut til å være et brudd på en stolt sosialdemokratisk tradisjon. Når man utformer politikk, skal man legge ekstra vekt på det de berørte partene mener, og hjelpe folk ved å gi dem flere, ikke færre muligheter i livet.

I Arbeiderpartiets historie har de som opplever situasjonen på kroppen, en spesiell plass. De vet bedre enn andre hvor skoen trykker. Når Arbeiderpartiet utformer politikk for arbeidsmarkedet, hører man både arbeidstakernes og arbeidsgivernes meninger. Arbeidernes interesser har vært særlig sentrale. Noe annet ville vært uklokt. Arbeiderpartiet ville raskt blitt kastet fra maktens tinder om de laget lover som var forkledd som arbeidstakernes interesser, når ingen arbeidstakerorganisasjoner støttet dem.

Forbudet mot sexkjøp går i stikk motsatt retning. Da Arbeiderpartiet gikk inn for et forbud mot prostitusjon i 2007, viste de liten interesse for sexarbeiderne eller deres representanter. Mens representanter fra Kirkens Bymisjons hjelpetiltak var i tvil om lovforslaget, advarte både PION og Pro Sentret sterkt. De tok til orde for at politikerne burde legge så godt til rette for sexarbeidernes arbeids hverdag som overhodet mulig, framfor å gjøre den vanskeligere ved å frata sexarbeiderne levebrødet deres.

PION og Pro Sentret er representative for de aller fleste sexarbeidere. En rekke intervjustudier foretatt av migrasjonsforskere fra ulike land viser at *samtlig*e sexarbeidere de har snakket med, ønsker legalisering og ordnede

forhold for prostitusjon, ikke forbud.³⁷⁹ Den norske forskningen viser liknende resultater blant sexarbeiderne i Norge.

Forbudslinja innebærer også et brudd med den positive sosialdemokratiske mulighetslinja. Når de får flere og bedre muligheter, kan folk ta bedre valg enn de gjorde. Når de blir gitt ressurser, kan de forbedre sitt eget liv.

Skolegang åpnet opp nye muligheter for dem som ikke hadde det. Opphevelse av forbudet mot homofilt samliv i 1972 ga homofile mulighet til å bo sammen uten å risikere bøter og fengsel. Ingen skulle hindre noen i å leve sammen med den de elsket, bare fordi de var av samme kjønn. Arbeiderpartiet har alltid kjempet hardt, mot store protester fra konservative, for at kvinner skulle få bestemme over egen kropp selv i de mest moralsk betente spørsmål. På landsmøtet i 1969 programfestet partiet selvbestemt abort, og ni år senere fikk de gjennomslag i Stortinget med én stemmes overvekt.³⁸⁰ Arbeiderpartiet mente at det er kvinnen selv, ikke en lege, som vet best om hun har gode grunner til å ta abort.

Også i prostitusjonspolitikken satset Arbeiderpartiet på positive tiltak. Fra slutten av 1970-tallet ble det satt i gang offentlig finansierte særtiltak for å hjelpe sexarbeiderne.³⁸¹ Den sosialdemokratiske prostitusjonspolitikken handlet om å gi folk *flere* ressurser og å *øke* deres muligheter.

Forbudet mot sexkjøp var et brudd med Arbeiderpartiets tradisjon for positive tiltak. Situasjonen for sexarbeiderne skulle ikke lenger bedres ved å gi dem flere muligheter, men ved å fjerne prostitusjon som fenomen. Markedet

379. Forskning.no (2013). «Sexindustrien bidrar til global velstand».

380. Store norske leksikon (2013b). «Abortkampen».

381. Forskning.no (2012a). «Loven mot synlige horer».

skulle kveles. Om Arbeiderpartiets representanter på starten av 1900-tallet tenkte slik, ville de stengt ned arbeidsplasser hvis de som jobbet der ikke hadde gode nok kår. Siden arbeiderne selv deltok i politikkutformingene, var det ingen som foreslo å stenge arbeidsplassene. Arbeiderpartiet og arbeiderne var sammen i arbeidet for å forbedre situasjonen for dem som jobbet der.

Det er altså noe helt spesielt med prostitusjon som gjør at 184 av 300 representanter på Arbeiderpartiets landsmøte ønsker en politikk som ikke er i tråd med det sexarbeiderne selv ønsker, og ikke gir dem flere muligheter. Hvordan kan avviket forklares?

PROSTITUSJON ER GALT

På landsmøtet avsluttet Martin Henriksen sin appell med å minne Arbeiderpartiet på at det er: «(...) et politisk parti. Det er vår oppgave å si hva slags samfunn vi ønsker å ha. Vi bør si hva som er rett og hva som er galt.»³⁸² Å bruke straffeloven til å «si noe om hva som er rett og galt i samfunnet», var målet med forslaget fra Rune Gerhardsen. Tanken var at med et «lovforbud slår samfunnet fast at det ikke er akseptabelt å kjøpe sex».³⁸³

Samfunnet vi lever i, er et resultat av et uendelig antall små handlinger. Alle avtaler, handler og samarbeid mellom mennesker angår flere enn avtalepartene. Prostitusjon angår også flere enn den som selger og kjøper sex. Det er legitimt for flertallet i et demokrati å sette grenser for hvilken atferd som er ønsket.

382. Henriksen, Martin (2007). «Martins innlegg på Arbeiderpartiets landsmøte».

383. Nettavisen (2006). «Karita på gli for sexkjøp-forbud».

Stortingsrepresentantene Marit Nybakk og Jette Christensen har gitt en konkret begrunnelse for hvorfor sexkjøp bør forbys. De anser prostitusjon som «vold mot kvinner» og spør «hva som skjer med respekten mellom kjønnene i landene hvor prostitusjon er legalisert».³⁸⁴ Mange føler instinktivt at prostitusjon er galt. Forfatter Agnes Ravatn forklarer den følelsen slik: «Magekjensla mi er heilt utvetydig samd med seg sjølv i at sexkjøp er prinsipielt feil, punktum.»³⁸⁵ Hvis et flertall føler at prostitusjon er galt, hva er da mer effektivt enn å bruke straffeloven til å forby det?

Ved siden av utdanning er straffeloven det mest effektive tiltaket politikerne har til å endre folks holdninger. Kriminalisering endrer atferd fordi den påfører en straff i form av fengsel eller bøter for dem som bryter loven. Det viktigste er likevel at det sender et signal om at en lovbrøtters gjør noe som bryter med det fellesskapet anser som akseptabel oppførsel. Det gjør at de fleste utelukker det kriminelle som mulige handlingsvalg.³⁸⁶ Kriminalisering fungerer derfor også som et sosialt stigma som følger med det å bryte loven.

Å plassere et sosialt stigma på sexkjøperen var en viktig begrunnelse for forbudet mot sexkjøp. I sin landsmøtetale argumenterte Martin Henriksen for at: «Det å kjøpe sex bør gjøres så risikabelt, så vanskelig og så ubehagelig som mulig. De som kjøper sex må få samfunnets flombelysning på seg.»³⁸⁷

Det er imidlertid grunn til å stille spørsmål ved Nybakk og Christensens påstand om at prostitusjon er vold mot

384. Christensen, Jette og Marit Nybakk (2013). «Hvem skal være til salgs?».

385. Ravatn, Agnes (2014). «Men er det sex?».

386. Tyler, Tom (1990). *Why people obey the law*.

387. Henriksen, Martin (2007). «Martins innlegg på Arbeiderpartiets landsmøte».

kvinner og et hinder mot likestilling. For det første gjelder ikke prostitusjon bare kvinner. Også menn selger sex. Noen undersøkelser tyder på at det er mer utbredt blant unge menn enn blant unge kvinner å ha solgt sex.³⁸⁸ Det er heller ikke mye som tyder på at det at sexkjøp var tillatt fram til 2009, endret nordmenns holdninger til likestilling eller kvinner. Nordmenn har blitt stadig mer positive til likestilling.³⁸⁹ Det er ingen tegn på at dansk ungdom har mindre egalitære holdninger enn norsk ungdom, til tross for at sex kan kjøpes lovlig på bordeller i Danmark.³⁹⁰

Det er heller ikke sannsynlig at forekomsten av prostitusjon endrer norske kvinners forståelse av seg selv. Om det er noe som påvirker kvinners selvilde i dag, må det være dameblader med retusjerte kvinnelige modeller, ikke at mellom 2500 og 3000 kvinner selger sex.³⁹¹

Mange kjenner likevel på den samme følelsen som Agnes Ravatn når det dreier seg om prostitusjon. Det virker rett og slett galt og som en utnyttelse av kvinnens kropp. Det er imidlertid ikke sikkert at sexkjøperen og sexselgeren, altså de som berøres direkte av aktiviteten, føler det samme. Sexarbeiderne ønsker ikke et forbud selv om mange av dem gjerne skulle hatt andre jobber. Hvem skal vi ta hensyn til når vi vurderer å ta straffeloven i bruk? Det store flertallet som verken kjøper eller selger sex, eller de som begår handlingen?

Med tanke på stigmatiseringen som følger med brudd på straffeloven, er det grunn til å være særdeles forsiktig

388. Larsen, Camilla og Willy Pedersen (2005). «Bytte, kjærlighet, overgrep: Seksualitet blant ungdom i randsonen».

389. Larsen, Camilla og Willy Pedersen (2005). Side 17–19.

390. Larsen, Camilla og Willy Pedersen (2005). Kapittel 2.

391. Hardin, Curtis og Manhzarin Banaji (2012). «The Nature of Implicit Prejudice: Implications for Personal and Public Policy».

med hva man bruker den til. Det er mye vi som samfunn må straffe. Drap, vold og tyveri er åpenbare kandidater. Forbudene beskytter oss mot at andre kan skade oss, samtidig som de begrenser vår mulighet til å utøve de samme handlingene mot andre. Det er kjent som «skadeprinsippet» til John Stuart Mill. De samme forbudene kan begrunnes fra et sosialdemokratisk perspektiv: Vold er den største trusselen mot myndigheten vår over eget liv. Det gjelder ikke bare når vi blir utsatt for volden. Å leve i frykt for vår egen sikkerhet er en konstant trussel mot livskvaliteten vår og råderetten over eget liv. Det er i all hovedsak skadeprinsippet som følges i norsk straffelov.

Vanligvis er det å bruke straffeloven til å straffe aktiviteter vi opplever som ubehagelige eller moralsk klanderverdige, eller handlinger vi antar kan true verdier vi setter høyt, ansett som illegitimt. Hvis straffeloven brukes for disse formålene, vil det bryte med et viktig sosialdemokratisk prinsipp om å behandle alle voksne som nettopp voksne. Folk er selv best egnet til å bestemme hva de vil gjøre med livet sitt. Det offentlige utvalget som vurderte forbud i 1997, anså da også et eventuelt forbud som et brudd med norsk rettstradisjon og mente at det var «kriminalpolitisk uaktuelt å kriminalisere prostitusjon som sådan».³⁹²

Selv om vi er 100 prosent sikre på at noe er moralsk galt, er ikke det god nok grunn til å kriminalisere dem som bryter med moralloven. De fleste mener utroskap er galt, og det fører sannsynligvis til reell skade ved å oppløse familier. Utroskap gjør at barn vokser opp med skilte foreldre, med alle de negative konsekvensene som er påvist å følge av det. Likevel forbyr vi ikke lenger utroskap. Uten

392. NOU 1997: 23. *Seksuallovbrudd*.

sammenlikning for øvrig var det flertallets tro på egen moral og egen magefølelse som opprettholdt forbudet mot homofilt samliv fram til 1972.

Fra kundens side er det ikke vanskelig å finne argumenter mot forbud. Etter landsmøtevedtaket sto Olaf André fram i avisa og protesterte. Olaf André er sterkt funksjonshemmet og sitter i rullestol på grunn av manglende bevegelse i armer og bein. Han har ingen muligheter til selv å skaffe seg seksuell tilfredsstillelse og snakker på vegne av flere: «Det finnes mange ensomme folk som ikke får tak i noen eller aldri får være med en jente.»³⁹³

Leder for Lotusprosjektet, Peggy Rognan, støtter Olaf André. Lotusprosjektet samler over 200 funksjonshemmede. Hun forteller at det er flere som Olaf André, og kritiserer forbudet: «Vi har behov vi som alle andre. Nærhet og kontakt er et grunnleggende behov.»³⁹⁴ En undersøkelse utført av NTNU-professor Berit Schei viste at én av tre uføre menn har kjøpt sex.³⁹⁵

For mange vil kjøpt sex ikke være en fullverdig erstatning for sex i kjærlighetsforhold. For mange er intimiteten og gjensidigheten i et kjæresteforhold nødvendig for å ha glede av sexen. For andre er ikke kjærlighet nødvendig. Og for noen, som Olaf André, er sexen de betaler for, den eneste sexen de har tilgang på.

Sett fra kundenes side er konsekvensen av å forby sexkjøp at vi gjør dem til kriminelle uten at de skader andre. Vi forbyr ut fra en moralsk oppfatning om rett og galt, som de ikke selv deler. Noen av dem er mislykkede på

393. Nettavisen (2007b). «Handikappede trenger prostituerte».

394. Nettavisen (2007b).

395. Schei, Berit (2010). «A study of men who pay for sex, based on the Norwegian National Sex Surveys».

arbeidsmarkedet og sjekkemarkedet. At politikerne trer sine moralske overbevisninger ned over hodet på dem, oppleves som umyndiggjørende. Sexkjøperen Jan Hansen skrev følgende i Dagbladet i etterkant av landsmøtet: «Hva vet oppegående, vitale, friske politikere om hvordan hverdagen kan være for mennesker som har oppdaget gjennom mange år at deres eneste mulighet for nærkontakt er gjennom sexarbeidere?»³⁹⁶

Vi har alle synspunkter på hva vi bør gjøre for å leve et godt liv. Vi er som regel de beste dommerne til å avgjøre hva som er det beste for oss. Det er derimot tvilsomt om vårt syn passer for alle. Vi bør være forsiktige med å bruke straffeloven til å straffe avvik fra det vi anser som moralsk riktig. Som Rune Berglund Steen og Ervin Kohn i Antirasis-tisk Senter sier i en annen sammenheng: «Vi kan ikke styre folks hjerter med straffeloven.»³⁹⁷

PROSTITUSJON ER IKKE ET VALG

Siste ord er imidlertid ikke sagt. Vi forbyr transfett i matvarer, narkotiske stoffer og har mange reguleringer. I 2007 kom det også et forbud mot svartebørssalg av billetter. Kan det være grunner for å forby sexkjøp som ikke hviler på en bestemt moralsk oppfatning?

En del sexarbeidere har et dårlig utgangspunkt. Arbeiderpartiets Jette Christensen mener derfor at: «Prostitusjon er ikke et valg, det er en siste utvei.»³⁹⁸ Det er ingen tvil om at direkte tvang forekommer, og at de som opplever det, ikke tar frie valg. Det er også sant at noen sexarbeidere

396. Hansen, Jan (2007). «Fra en kundes ståsted».

397. Steen, Rune og Ervin Kohn (2014). «Ytringsfriheten – mål eller virkemiddel».

398. Journalen (2012). «Vil reversere sexkjøpsloven».

ikke har nok ressurser og valgmuligheter til å ta så frie valg som de optimalt sett burde kunne ta. Det gjelder spesielt nigerianske og norske sexarbeidere på utemarkedet.

En sosialdemokratisk innsikt er at den enkelte må besitte en tilstrekkelig mengde økonomiske, sosiale og mentale ressurser for å kunne ta frie valg. Det er for eksempel urimelig å si at man tar et fritt valg om man sulter og gjør noe man åpenbart kommer til å angre på for å få tak i mat.

Kan mangel på reelle valg begrunne et forbud mot sexkjøp? Vi har mer selvbestemmelse hvis vi får flere valgmuligheter og ressurser. Vi blir friere hvis vi tilbys en utdanning og jobb. Vi er også mindre frie hvis vi gjør noe vi ved nærmere refleksjon ikke står inne for.

Det er likevel ikke slik at den som har få ressurser og valgmuligheter, ikke kan ta beslutninger på egne vegne. Selv med begrensede valgmuligheter tar man valg. Arbeiderpartiet mener at alle mennesker er verdige å bli tatt på alvor som voksne, ansvarlige mennesker. Det gjelder også de maktesløse. For at Christensen skal ha rett i at prostitusjon ikke er et valg, må det være det eneste valget de har anledning til å ta, eller et valg de ved nærmere refleksjon ikke står for. Stemmer det? Framfor å spekulere kan vi se på forskningen på sexarbeidernes egne erfaringer.

De nigerianske kvinnene er den største gruppen på utemarkedet. Mange av dem kommer til Norge på turistvisum etter at de har fått oppholdstillatelse i land som Spania og Italia. De aller fleste har pådratt seg gjeld på veien til Europa. Siden de har få andre muligheter til å tjene penger, selger de sex. De står svakest i sexmarkedet, både før og etter sexkjøpsloven. Mange opplever situasjonen som vanskelig. De har imidlertid tatt et aktivt valg om å komme

til Norge og være her, og det siste de vil, er å bli «reddet» og sendt «hjem» til Nigeria.³⁹⁹

En del norske kvinner opererer også på utemarkedet. De er nesten utelukkende rusavhengige, og en del har psykiske problemer. De er eldre enn sexarbeiderne fra utlandet. Prostitusjonen dekker deler av deres inntektsbehov for å kunne kjøpe blant annet rusmidler. Også de norske kvinnene har få andre muligheter. Det betyr ikke at de ikke er klar over hva de gjør. Professor May-Len Skilbrei og forsker Marianne Tveit skriver at: «Pengene gir kvinnene makt i kjæresterelasjoner og rusmiljøet. Uten denne ressursen er det en fare for at rusmisbrukende kvinner havner aller nederst i miljøets hakkeorden.»⁴⁰⁰

På innemarkedet er det også variasjon. Thailandske sexarbeidere opererer ofte fra massasjeinstitutter. Ofte starter kvinnene med prostitusjon etter skilsmisse fra mannen som fikk dem hit i første omgang. Mennene deres er ofte ressursvake og behandler konene sine dårlig. De blir utsatt for vold og har lite spillerom.⁴⁰¹ De selger sex først og fremst på grunn av økonomisk nødvendighet og ville, ifølge Skilbrei og Tveit, sluttet om de ble hjulpet med de økonomiske utfordringene de står overfor, og ble gitt gode alternativer.⁴⁰²

Norske kvinner og menn som opererer innendørs, er ofte i en mer privilegert posisjon enn dem på utemarkedet.⁴⁰³

399. Skilbrei, May-Len m.fl. (2006). *Afrikanske drømmer på europeiske gater: Nigerianske kvinner i prostitusjon i Norge*.

400. Tveit, Marianne og May-Len Skilbrei (2008). *Mangfoldig marked: Prostitusjonens omfang, innhold og organisering*, side 119.

401. Aftenposten (2012b). «Skilte thailandske kvinner ender som prostituerte i Norge».

402. Tveit, Marianne og May-Len Skilbrei (2008). *Mangfoldig marked*, side 123.

403. Tveit, Marianne og May-Len Skilbrei (2008). Side 118.

Noen selger sex fordi de «trives i jobben» og «har lyst».⁴⁰⁴ Få, om noen, ønsker hjelp til å slutte. Mennene selger i hovedsak seksuelle tjenester til andre menn, men noen selger også sex til kvinner. De er ofte unge og har mer sporadiske erfaringer med sexsalg enn kvinnene.⁴⁰⁵

De øst-europeiske kvinnene er i noenlunde samme situasjon som de norske kvinnene på innemarkedet, men flere av dem har opplevd problemer med tvang og utnytting av en tredjepart – en utfordring vi kommer tilbake til. En del opererer også på utemarkedet. En del forsøker å få annet arbeid, men det er vanskelig. Mange av dem er i Norge og selger sex framfor å jobbe i hjemlandet.

Det er stor variasjon i hvem sexarbeiderne er, og hva som er deres konkrete vei inn i prostitusjon. De aller fleste av dem ser sexsalg som en måte å tjene penger på, og de tar aktive og reflekterte valg. Riktignok er valgene basert på dårlige forutsetninger, men vi kan ikke som Christensen mene at ingen frivillig velger sexarbeid. En evaluering av avkriminaliseringen av prostitusjon i New Zealand siterer en spørreundersøkelse som viser at 93 prosent av sexarbeiderne hadde økonomiske grunner til å starte med prostitusjon.⁴⁰⁶ De norske erfaringene tyder på at det samme gjelder her.

Sendhil Mullainathan og Eldar Shafir viser at de som har få økonomiske ressurser, tar mer rasjonelle vurderinger om de knappe ressursene de har, enn de med flere ressurser tar om sine.⁴⁰⁷ Så selv om mange sexarbeidere

404. Universitas (2013). «Studentene som selger sex».

405. Dagbladet (2010). «Unge norske menn selger sex fra studenthybelen».

406. Ministry of Justice (2008). «Report of the prostitution law review committee on the operation of the prostitution reform act of 2003».

407. Mullainathan, Sendhil og Eldar Shafir (2013). *Scarcity: Why having little means so much*.

har få valgmuligheter, er det liten grunn til å tro at de ikke forstår sitt eget beste.

Flere av sexarbeiderne mangler imidlertid ressurser og valgmuligheter i en grad som gjør at et sosialdemokratisk parti ikke kan være fornøyd med situasjonen deres. Men om målet er å frigjøre sexarbeiderne, er forbudet et lite egnet virkemiddel. Hvis problemet er mangelen på valgmuligheter, hjelper det ikke å innskrenke valgmulighetene deres enda mer ved å kriminalisere kundene deres.

Forbudet kan kun føre til to ting: Enten så forsvinner kundene og de har én valgmulighet mindre, eller så blir situasjonen som sexarbeider verre enn den var. Og det viser seg at situasjonen deres er blitt verre.

PÅ RETTSSIKKERHETEN LØS

Det foreligger ingen gode tall på den totale mengden vold sexarbeiderne utsettes for. Likevel gir erfaringene fra de organisasjonene som er i tette kontakt med sexarbeiderne, en pekepinn. Pro Sentret mener at volden har økt etter at sexkjøpsloven kom på plass. Kirkens Bymisjon rapporterer om urovekkende høye tall.⁴⁰⁸ Én forklaring kan være at sexkjøpsforbudet har individualisert prostitusjonsbransjen, noe som ifølge både Pro Sentret og politiet øker sårbarheten til den enkelte sexarbeideren. En annen forklaring finner vi i måten myndighetene ser på prostitusjon.

Professor May-Len Skilbrei har påvist en dreining i myndighetenes syn på prostitusjon. Tidligere ble prostitusjon regnet som en sosial utfordring. Nå anses det som

408. Dagsavisen (2013). «Mer vold mot prostituerte».

et kriminalpolitisk problem.⁴⁰⁹ Endringen har medført at politiet håndhever enkelte lover rettet mot prostitusjon mer aktivt enn før. For eksempel gjør hallikparagrafen det ulovlig for sexarbeiderne å organisere seg. Hvis sexarbeiderne likevel jobber sammen, gjør de det også lettere for politiet å få tak i kundene. Endringen i politiets arbeid gjør derfor at man ser en tendens til individualisering i prostitusjonsmarkedet.

Sosiolog Synnøve Økland Jahnsen mener at individualisering får negative konsekvenser både på individ- og samfunnsnivå: «På et individnivå øker det risikoen for å bli utsatt for vold og overgrep fordi man forrykker partner- og allianseforholdene i markedet. På et samfunnsnivå gjør markedsspredningen det vanskeligere for hjelpetiltak å nå ut med hjelp.»⁴¹⁰

En spesielt kritisk utvikling er den manglende tilliten mange sexarbeidere har til politiet. Manglende tillit skyldes i all hovedsak politiets virkemiddelbruk for å bekjempe menneskehandel, men kan også tilskrives sexkjøpsforbudet. Siden sexarbeiderne ikke ønsker at kundene skal bli tatt av politiet, velger de å ikke anmelde overgrep i frykt for at det kan true inntektsgrunnlaget deres.

Den viktigste årsaken til mistilliten er imidlertid ikke sexkjøpsforbudet, men andre tiltak fra politiet. I en studie av fem prostitusjonstiltak viser FAFO-forsker Anette Brunovskis at politiets metoder går på rettssikkerheten løs. «Operasjon Husløs», som Oslo-politiet har jobbet med siden 2007, er spesielt alvorlig. Politiet ringer på sexarbeidernes kontaktannonser og utgir seg for å være kunder.

409. Skilbrei, May-Len (2012). «The Development of Norwegian Prostitution Policies: A Marriage of Convenience Between Pragmatism and Principles».

410. Jahnsen, Synnøve Økland (2013). «Venstresidens svik», side 5.

De oppsøker leilighetene og finner bevis på at det selges sex. Deretter forteller de huseier at han risikerer tiltale etter hallikparagrafen om han ikke sier opp leiekontrakten. Resultatet er at sexarbeiderne blir kastet på gata uten å få igjen depositumspengene. Ifølge politiet hadde de i juli 2013 stanset sexsalg i nesten 400 leiligheter siden 2007.⁴¹¹ Utkastelsen er ulovlig, men det «lukker politiet øynene for», og huseier går fri, ifølge advokat Silje Elisabeth Stenvaag.⁴¹²

Bruddet på sexarbeidernes rettssikkerhet er den mest alvorlige konsekvensen av arbeidet for å begrense prostitusjonsmarkedet. Staten blir så dominerende overfor en av samfunnets aller svakeste grupper at retorikken om at motivet er å hjelpe dem, kun blir tomme ord.

Det er ikke overraskende at Operasjon Husløs og andre tiltak svekker tilliten sexarbeiderne har til politiet. Utviklingen har fått et samlet hjelpeapparat og forskermiljø til å rette kritikk mot politiet og politikerne. Anette Brunovskis «ser at grove voldsepisoder, torturlignende vold og drapsforsøk ikke blir anmeldt fordi ofrene er redd for å miste hjemmet sitt».⁴¹³ Vet man at en anmeldelse kan føre til at man blir kastet på gata, er det forståelig at sexarbeidere kvier seg for å anmelde overgrep. Det svekker politiets mulighet til å følge opp grove overgrep. Det gjør også at kunnskapsgrunnlaget for politikktutformingen blir ufullstendig.

FAFO-forsker Guri Tyldum mener at manglende tillit til politiet øker sexarbeidernes avhengighet av en tredjepart.

411. Brunovskis, Anette (2013). *Erfaringer i fem prostitusjonstiltak gjennom et halvt år: Februar til juli 2012*.

412. Aftenposten (2013e). «Politikerne aksepterer at prostituerte settes på gaten på timen».

413. Brunovskis, Anette (2013).

Tredjepart er en nøytral betegnelse på personer som i dagligtalen kalles halliker eller bakmenn. Før forbudet trådte i kraft, var prostitusjonsmarkedet relativt fritt. Tyldum sier at «kvinnene blir veldig sårbare for politiet og derfor i større grad avhengig av nettverket og støtten som halliken kan bidra med».⁴¹⁴

For Arbeiderpartiet må det være et stort paradoks at sexarbeiderne opplever økt individualisering og avhengighet av tredjeparter. Tradisjonelt har Arbeiderpartiet stått på barrikadene for arbeidernes rett til å organisere seg. Det var først da arbeiderne sto sammen for å kreve bedre kår, høyere lønn og mer anstendig arbeidstid, at de kunne bedre sin situasjon. Når hver enkelt står alene mot arbeidsgiver, er maktforholdet ofte skjevt. Arbeidstakeren trenger arbeidsgiver mer enn motsatt. Det gjør henne sårbar.⁴¹⁵ Sårbarheten til en vanlig arbeidstaker er likevel marginal sammenliknet med sårbarheten sexarbeidere kan oppleve når de må jobbe alene, uten den sikkerheten organisering kan gi dem, og uten at de kan stole på at politiet vil hjelpe dem.

For Nybakk og Christensen, som ønsket forbudet for å hindre vold mot kvinner, må det være en utfordring at Arbeiderpartiets prostitusjonspolitikkk nå bidrar til å opprettholde volden mot og maktesløsheten til noen av de svakeste i samfunnet.

OM VI BARE PRØVER HARDERE

I den offentlige evalueringen av den svenske sexkjøpsloven av 1999 står det følgende: «De negative konsekvensene av sexkjøpsforbudet for de som fortsatt blir utnyttet

414. Forskning.no (2012b). «Sexkjøpsloven fremmer menneskehandel».

415. Goodin, Robert (1985). *A re-analysis of our social responsibilities*.

i prostitusjon, må bli sett på som positivt, [siden] målet med loven nettopp er å få bukt med prostitusjon.»⁴¹⁶ For noen tilhengere av forbudet kommer de negative konsekvensene som forventet. De mener forbudet likevel kan rettferdiggjøres. Målet med sexkjøpsloven var for dem ikke å gjøre det bedre for dem som selger sex, men å redusere antallet som selger sex ved å kriminalisere sexkjøpet.

Det norske politiet anser de harde metodene for å være rettferdiggjort. Det samme gjør Jan Bøhler, som nå er blitt justispolitisk talsmann i Arbeiderpartiet. Konfrontert med Anette Brunovskis' forskning på Operasjon Husløs' konsekvenser for sexarbeiderne svarte Bøhler at: «[Det] er ikke noe å kritisere. Jeg synes det er en forståelig angrepsmåte.»⁴¹⁷ Om sexarbeid forstås som noe av det mest nedverdiggende en kvinne eller mann kan gjøre, er det forståelig at man bruker harde tiltak for å få bukt med det. Har man i så fall lyktes?

Tallene er usikre, men vi har noen indikasjoner. Siden loven kom i januar 2009, har flere enn 1200 blitt dømt for brudd på loven. Bare i 2012 ble 368 mennesker anmeldt for kjøp av seksuelle tjenester. I 2013 ble tallet redusert noe, til 264. Politiet mener at sexkjøpsloven er en suksess siden de ennå har til gode å ta samme person to ganger. Forsker ved Universitet i Oslo, Andreas Kotsadam, støtter tolkningen. Mens det i 2008 var ti prosent som svarte at de har en bekjent som har kjøpt sex de siste seks månedene, var tallet seks prosent i 2010. Det er også færre som rapporterer at de har kjøpt sex i Norge sammenliknet med

416. Swedish Institute (2010). *Selected extracts of the swedish government report SOU 2010:49: «The ban against the purchase of sexual services. An evaluation 1999–2008».*

417. Aftenposten (2013f). «Ap og SV støtter politiets fremgangsmåte overfor prostituerte».

Danmark, hvor sexkjøp ikke er forbudt, og enda færre i Sverige, som har hatt forbud siden 1999. I Danmark er andelen 2,6 prosent, i Norge 1,6 og i Sverige 0,6.⁴¹⁸

Antallet sexarbeidere ser likevel ikke ut til å ha gått ned noe særlig. Pro Sentret anslår at omtrent 2500 personer tilbyr seksuelle tjenester i dag. Til sammenlikning anslo forskerne Marianne Tveit og May-Len Skilbrei at antallet lå på omtrent 3000 i 2008, året før loven ble innført. FAFO-forsker Anette Brunovskis er sikker på at loven har hatt liten effekt: «Rett etter at loven ble innført forsvant gateprostitusjonen nesten helt. Men så har den kommet sakte tilbake, og har i perioder absolutt vært tilbake på samme nivå som før innføringen av loven.»⁴¹⁹ Det er mye som tyder på at spørreundersøkelser fra 2010, som Andreas Kotsadam har brukt, gir liten innsikt i situasjonen i 2014.

Effektiviteten av lovforbudet handler imidlertid også om faktorer vi kan kontrollere, som politiets ressurser. Om målet er å begrense prostitusjon, koste hva det koste vil, er det mulig å gjøre mer. På Arbeiderpartiets landsmøte i 2007 sa Mona Sahlin, lederen for Socialdemokraterna, Arbeiderpartiets svenske søsterparti, at: «Kundene må finne sexarbeiderne om sexkjøp skal kunne skje. Da er det også mulig for politiet å finne dem.»⁴²⁰

Selv om det er mulig å bruke hardere lut for å få bukt med prostitusjonen, bør vi stille spørsmål ved om det er riktig vei å gå. Ønsker vi flere tiltak som Operasjon Husløs, hvor sexarbeiderne blir brukt som midler i kampen mot prostitusjonen og den påståtte menneskehandelen?

418. Kotsadam, Andreas og Niklas Jakobsson (2011). «Do laws affect attitudes? An assessment of the Norwegian prostitution law using longitudinal data».

419. Aftenposten (2014). «Her får sexkjøpet sjelden konsekvenser».

420. Romerikes Blad (2007). «Slakter Aps sexkjøp-notat».

MENNESKEHANDELEN SNUDE DEBATTEN

Professor May-Len Skilbrei har studert samfunnsdebatten om prostitusjon siden 1970-tallet. I en årrekke var ikke argumentene sterke nok til få gjennomslag for forbud. På 2000-tallet ble det imidlertid umulig å snakke om prostitusjon uten å snakke om menneskehandel. Skilbrei skriver at «argumentet om menneskehandel feide alt annet av banen».⁴²¹ Kombinasjonen av menneskehandel og at de nigerianske sexarbeiderne ble sett på som et ordensproblem, vippet debatten i favør av forbud på landsmøtet.

På landsmøtet argumenterte forkjemperne hardt for at forbudet var et nødvendig middel i kampen mot menneskehandel. Martin Henriksen tok i sitt innlegg publikum med på en tre minutters tur til Skippergata. Der kan vi oppleve «moderne slaveri». «Det handles med mennesker, det kjøpes sex.» Henriksen tok til orde for en: «(...) ny politikk for å bekjempe det gamle fenomenet prostitusjon og for å bekjempe handel med mennesker.»⁴²² Også i stortingsdebatten fikk menneskehandel en betydelig plass. Arbeiderpartiets Anne Marit Bjørnflaten, leder av justiskomiteen, tegnet opp et konstruert offer for menneskehandel for å overbevise de folkevalgte.

Kvinner som tvinges til å reise til fremmede land for å selge sex, er ikke et vakkert bilde. Det var trolig argumentet som vippet landsmøtet til å stemme for forslaget til Gerhardsen. Men er forbudet mot sexkjøp et godt tiltak for å få bukt med menneskehandelen?

Menneskehandel er allerede gjort forbudt gjennom § 224 i straffeloven. Sexkjøpsforbudet er ikke nødvendig

421. Skilbrei, May-Len (2012). «The Development of Norwegian Prostitution Policies: A Marriage of Convenience Between Pragmatism and Principles».

422. Henriksen, Martin (2007). «Martins innlegg på Arbeiderpartiets landsmøte».

for å gi domstolen de nødvendige fullmaktene. Likevel argumenterte Martin Henriksen for at den eneste måten å få bukt med menneskehandelen på var å slå ned på norske menns etterspørsel etter sexarbeidere. Forstår vi menneskehandel som en nødvendig del av et sexmarked, virker det sannsynlig at Henriksen har rett i at et strengt håndhevet forbud vil dempe etterspørselen. Politiet kan nå bekjempe menneskehandel indirekte ved å ta knekken på alle sexkjøpere. Hvis det virker, kan det være et riktig virkemiddel.

Erfaringene er likevel langt fra entydige. Politiets tall gir ikke holdepunkt for at menneskehandelen har gått ned. De følger opp flere antatte ofre for menneskehandel i 2012 enn i 2008. Det kan skyldes økt kapasitet fra politiets side, men det er lite som tilsier at menneskehandelen har gått ned etter at sexkjøpsloven ble innført.⁴²³

Heller ikke erfaringer fra andre land viser noen klare funn. Andreas Kotsadam og forskerkollega Niklas Jakobsen mener å finne at menneskehandelen øker med mer liberal prostitusjonslovgivning.⁴²⁴ Det er likevel utfordrende å sammenlikne siden lovgivningene er ulike i ulike land. Det er også store dataproblemer fordi det er vanskelig å skille mellom sexarbeidere som blir tvunget av tredjepart, og de som bruker tredjepart. En hel rekke studier av sexmigranter viser at de aller fleste kommer for å søke lykken fordi forholdene er bedre i landet de kommer til enn i hjemlandet, ikke fordi de blir tvunget til det.⁴²⁵

423. NTB (2013). «Antall ofre for menneskehandel øker».

424. Jakobssen, Niklas og Andreas Kotsadam (2013). «The law and economics of international sex slavery: prostitution laws and trafficking for sexual exploitation».

425. Forskning.no (2013). «Sexindustrien bidrar til global velstand».

En manglende nedgang i menneskehandelen kan naturligvis skyldes problemer hos politiet, ikke lovgivningen. Politiet har muligens ikke nok ressurser til å redusere menneskehandelen, eller de prioriterer ressursene annerledes. At antatte ofre for menneskehandel har det ille, kan også skyldes at politiet har fått dårlige og mangelfulle instruksjoner.

Arbeiderpartiets politikk for å bekjempe menneskehandel ser imidlertid ut til å ha en annen ulempe. Forholdene for antatte ofre for menneskehandel er verre i dag enn de var før forbudet. Framfor å hjelpe dem overvåker og kontrollerer politiet de utenlandske sexarbeiderne uten at de har brutt en eneste lov. May-Len Skilbrei viser at kvinnene brukes for å nå fram til dem som har tilrettelagt for at kvinnene kan komme til Norge. Det gjør at «kvinnene 'straffes' for andres mulige fremtidige lovbrudd». ⁴²⁶ Noen sexarbeidere blir stoppet på flyplassen og sendt hjem fordi de kan få nordmenn til å begå straffbare handlinger. ⁴²⁷

Forbudet var ment å hjelpe de kvinnene som var utsatt for menneskehandel, men effekten av forbudet er den motsatte. At staten behandler alle som oppholder seg i Norge med respekt og verdighet, bør være et minstekrav i et sosialdemokratisk samfunn. Utenlandske sexarbeidere er visst unntatt.

Arbeiderpartiet må spørre seg om hvor lenge man kan behandle nesten alle sexarbeidere, også de som selv velger å selge sex, som midler for å bli kvitt den lille andelen som blir tvunget til det. For tvang er et begrenset fenomen. Kjønnnsforsker Christian Groes-Green mener «man har et

426. Skilbrei, May-Len (2013b). «Transnasjonal prostitusjon i brytningen mellom kriminalitetsbekjempelse og innvandringskontroll».

427. Skilbrei, May-Len (2013b). Side 17–19.

forstokket kvinnesyn hvis man betrakter utenlandske prostituerte som svake stakkarer som ikke har innflytelse på sin egen skjebne».⁴²⁸ Han og en rekke andre forskere som i 2013 møttes på konferansen Intimate Migration på Roskilde Universitet i Danmark, viser at det «ytterst sjelden er skruppelløse bakmenn som tvinger migrantene inn i sexbransjen».⁴²⁹ Sexkjøpsforbudet rammer imidlertid alle former for prostitusjon, både frivillig og ufrivillig, ikke bare tilfeller der sexarbeideren er utsatt for menneskehandel eller utnytting.

Politiet argumenterer for at Operasjon Husløs er et «strukturelt forebyggende tiltak», og at utkastelsene av sexarbeiderne på sikt vil gjøre «at Norge fremstår som mindre attraktivt for menneskehandlere».⁴³⁰ Mange forbudstilhengere argumenterer for en streng politikk fordi sexarbeiderne blir brukt som midler av menn som ønsker rask tilfredsstillelse, eller som forfatter Agnes Ravatn så billedlig formulerte det: «[Sexkjøp,] dét er å leige seg ei kroppsopning til å runke inn i.»⁴³¹ For forbudstilhengerne bør det være et paradoks at sexarbeidere mot sin vilje brukes som midler for å bekjempe et problem de selv ikke er skyld i.

Det er utenkelig at Arbeiderpartiet ville valgt det samme virkemiddelapparatet for noe annet yrke enn sexarbeid. Ingen representanter ville foreslått å forby håndverkstjenester om det skulle vise seg at østeuropeiske håndverkere ble utsatt for menneskehandel. Vi ville tatt i bruk andre midler for å nå målene. Det er ikke kun en tankeøvelse.

428. Forskning.no (2013). «Sexindustrien bidrar til global velstand».

429. Forskning.no (2013).

430. Aftenposten (2013f). «Ap og SV støtter politiets fremgangsmåte overfor prostituerte».

431. Ravatn, Agnes (2014). «Men er det sex?».

På verdensbasis regner FNs internasjonale arbeidsorganisasjon, ILO, med at prostitusjon utgjør 22 prosent av tilfellene av menneskehandel. 16,4 av 20,9 millioner ofre for menneskehandel er ikke sexarbeidere.⁴³²

FRIHET GJENNOM MULIGHETER

Arbeiderpartiet har både en mørk og en lys historie å hente inspirasjon fra når partiet skal utforme en politikk for prostitusjon. Den mørke historien er den som opprettholdt et forbud mot homofili inntil 1972. At avvikende livsvalg ble forhindret med bruk av straffeloven, er en skamplett på partiets historie. Framfor å muliggjøre valg nektet man folk å leve med den de elsket. Dessverre kan det se ut til at Arbeiderpartiets politikk overfor sexarbeidere følger i den samme mørke tradisjonen. Har vi en lysere tradisjon å hente inspirasjon fra?

Kan partiet velge å bruke den sosialdemokratiske linja også for prostitusjon? Kan vi anerkjenne at sexarbeidere er mennesker som kan ta ansvarlige valg om eget liv, slik forskningen gir oss grunn til å tro at de er? Det betyr *ikke* å neglisjere sexarbeidernes sårbare situasjon. Tvert imot forplikter det Arbeiderpartiet til å gi dem flere og bedre alternativer enn de har i dag.

Sexarbeid er ikke som rusmidler, fett og sukker. Sexarbeidere er ikke avhengige av den umiddelbare tilfredsstillelsen sex gir. Et forbud mot sex kan derfor ikke begrunnes i at det hjelper sexarbeideren å gjøre det som er i dens egentlige interesse. Sexarbeidere drives i all hovedsak av økonomiske motiver. En svensk sexarbeider av kenyansk opprinnelse sa følgende til London Review of Books

432. ILO (2012). «New ILO Global Estimate of Forced Labour: 20.9 million victims».

i januar 2014: «Kvinnene her er normale kvinner, de har bare regninger de skal betale. Om du vil ha dem til å slutte, får du tilby dem noe annet å gjøre.»⁴³³

Den enkleste måten å redusere sexarbeid på er å gi sexarbeiderne flere alternative inntektskilder, samt utdanning og arbeidsmarkedstrening som åpner for flere karrieremuligheter. En annen er å gi sexarbeidere tilgang til å opparbeide seg sosiale rettigheter som alle andre. En tredje er å gi dem en sosialhjelp det er mulig å leve av. Tiltakene kan bidra til at færre vil selge sex. Om de som i dag selger sex, får flere valg og ressursene til å velge, vil de som fortsatt selger sex, gjøre det på bakgrunn av en mer reell valgsituasjon.

Utdanning, arbeidsmarkedstrening og et verdig møte med NAV har vært Arbeiderpartiets politikk for utsatte grupper. Det bør være partiets politikk også overfor sexarbeidere. På global skala gjelder den samme medisinen. «Trafficking vil ikke opphøre dersom ikke fattigdom opphører», mener Ida Kock, doktorgradsstipendiat ved Umeå universitet.⁴³⁴

Sexarbeiderne er en variert gruppe. Det er ikke lett å foreslå en konkret alternativ regulering av sexarbeid. Det er kanskje like greit. Bransjen har muligens fått for mye toppstyring allerede, og for lite av sexarbeidernes egne meninger. Det viktigste Arbeiderpartiet kan gjøre, er å legge til rette for at sexarbeiderne kan organisere seg og komme med egne forslag til løsninger. Det krever også at fagbevegelsen reformerer sitt syn på sexarbeid, og anerkjenner at også sexarbeidere selger tjenester.

433. Costa-Kostritsky, Valeria (2014). «On Malmskillnadsgatan».

434. Lekanger, Andrés (2013). «Legalisering i et klasseperspektiv».

Hallikparagrafen må endres eller fjernes. Paragrafen har gode intensjoner om å ta tredjeparter som profiterer på andres ulykke. Men den har åpnet for Operasjon Husløs, som gjør at sexarbeidere ikke tør å anmelde grove overgrep i frykt for å miste boligen sin. Hallikparagrafen gjør det også ulovlig for en sexarbeider å hyre sikkerhetsvakter eller organisere seg ordentlig. Informantene til stipendiat Ida Kock «ønsker klart å fjerne hallikparagrafen» slik at de kan jobbe med andre sexarbeidere, «noe som ville økt sikkerheten deres».⁴³⁵ Dagens lovverk hindrer at norske og utenlandske sexarbeidere får tilgang til den grunnleggende tryggheten i arbeidet som de fleste av oss tar for gitt. At man ikke kan gå til politiet når man blir utsatt for grove overgrep, er et så alvorlig brudd på grunnleggende rettigheter at det bør være høyt på dagsordenen for flere enn sosialdemokrater.

Arbeiderpartiet bør også gå lenger i å likestille sexarbeid med andre yrker. Det finnes stemmer for denne retningen i partiet. I forbindelse med landsmøtet i 2007 sa stortingsrepresentant Marianne Aasen følgende: «Hvis det ikke kommer et forbud, må de ha rettigheter på linje med andre skattebetalere.»⁴³⁶

I dag er sexarbeiderne i den paradoksale situasjon at de er skatte- og momspliktige, men ikke kan opparbeide seg sosiale rettigheter. Det betyr at de ikke har tilgang på velferdsytelsene andre arbeidstakere tar for gitt. De er derfor tvunget til å oppsøke sosialhjelp, den ordningen hvor den enkelte står svakest i møte med staten. Det gjør dem også mer avhengige av sexarbeid i perioder hvor andre arbeidstakere ville hatt rett på sykepengen.

435. Lekanger, Andrés (2013). «Legalisering i et klasseperspektiv». Side 34.

436. Nettavisen (2007c). «Foreslår kompromiss om sexkjøp».

Sexarbeid må også likestilles med andre yrker på arbeidsrettighetsområdet. Kun om sexarbeid likestilles med andre typer arbeid i lovverket, kan sexarbeidere få det vernet de bør ha. Om det er én bransje sosialdemokrater skulle ønske var regulert av arbeidsmiljøloven, er det vel prostitusjonsbransjen? Aasen endte med å støtte et forbud, men argumentene hennes for å gjøre bransjen bedre er likevel gode og fortjener støtte fra Arbeiderpartiet.

Det er imidlertid grunn til å advare mot en nederlandsk eller tysk modell, hvor sexarbeid ikke er likestilt med andre yrker. Noen byer i Tyskland har innført egen sexarbeiderskatt, og sexarbeidere er nødt til å gå til jevnliges helsesjekker.⁴³⁷ New Zealand kan være en bedre modell. Der prioriterer man avkriminalisering og likebehandling.

SKADEREDUKSJON, IKKE NULLVISJON

Legalisering er imidlertid ingen vidundermedisin. Mange sexarbeidere har ikke oppholdstillatelse. Noen av de svakeste på utemarkedet vil kanskje slite med å tilpasse seg et mer ordnet sexmarked. Morten Sortodden i PION er redd for at en legalisering «vil skape et A- og B-lag av sexarbeidere».⁴³⁸

Mer ordnede forhold etter sosialdemokratisk oppskrift må derfor kombineres med skadereduserende tiltak. Arbeiderpartiet må gi opp visjonen om et prostitusjonsfritt samfunn, slik de er nødt til å gi opp visjonen om et tobakksfritt samfunn. Den står i veien for å hjelpe sexarbeiderne, siden hjelp blir oppfattet som å legitimere prostitusjon. I Sverige er det kun ett hjelpetiltak rettet mot

437. Wikipedia (2014). «Prostitution in Germany».

438. Lekanger, Andrés (2013). «Legalisering i et klasseperspektiv».

sexarbeidere som ikke har et såkalt «nulltoleranseperspektiv». Selv om det ikke er i sexarbeidernes egeninteresse, får de kun tilgang til hjelpetiltakene dersom de slutter å selge sex. Nullvisjonen hindrer det helseforebyggende arbeidet. Argumentet som likevel oppgis, er at tilgang til helsetjenester og kondomer er en hjelp til kyniske tredjeparter. Som Pia Turesson fra Stockholms sexkjøpsenhet sier: «Hva slags signal ville jeg gitt til kvinnene på gata om jeg ga dem kondomer?»⁴³⁹

Arbeiderpartiets fremste tilhengere av sexkjøpsloven ønsker den samme linja i Norge. I 2011 truet stortingsrepresentantene Marianne Marthinsen, Marit Nybakk, Anette Trettebergstuen og Jette Christensen Pro Sentret med kutt i støtten. Årsaken til misnøyen er at Pro Sentret samarbeider med organisasjoner som er for legalisering, at de ikke har uttalt at de er imot prostitusjon som sådan, og at «senteret ikke stiller krav om at de som får tilbud og kurs skal trekke seg ut av prostitusjon».⁴⁴⁰ Marthinsen og de andre mente at Pro Sentret i stedet bør forbeholde all hjelpen de gir til sexarbeidere til dem som lover å slutte med sexarbeid, selv om sexarbeideren ikke har noe annet å gå til.

Det fikk Gunhild, en tidligere rusmisbruker og bruker av Pro Sentrets tilbud, til å reagere: «Ikke gjør det vanskeligere for jentene enn det allerede er. Prostitusjon vil aldri forsvinne og terskelen for å oppsøke hjelp blir bare høyere av at man stiller strengere krav.»⁴⁴¹

Arbeiderpartiet må anerkjenne at sexarbeiderne bare vil slutte å selge sex hvis de får andre og bedre muligheter. Slik det absolutte flertallet av kvinner ikke påvirkes av at

439. Renland, Astrid (2013). «Lytt til sexarbeiderne», side 38–40.

440. Dagbladet (2011). «Vil strupe prostitusjonstiltak».

441. Dagbladet (2011).

det finnes en etterspørsel etter sexsalg, vil økende økonomiske ressurser hos dagens sexarbeidere gjøre at etterspørselen blir lite annet enn ett av mange irrelevante tilbud.

Arbeiderpartiet kan da også oppnå noe annet, nemlig å styrke den kunnskapsbaserte politikkutformingen. Her har Arbeiderpartiet de siste ti årene en begredelig historie på prostitusjonsområdet. Flere av partiets representanter har angrepet Pro Sentret for å være aktivister, framfor å lese rapportene som beskriver sexarbeidernes situasjon. Da forbudet kom på plass, nektet man å vente på evalueringen fra Sverige, til tross for at flere medlemmer, som Jonas Gahr Støre og justisminister Knut Storberget, ba landsmøtet vente.

Da loven skulle evalueres i Norge, reagerte Norges fremste prostitusjonsforskere siden det ikke var satt av tilstrekkelig med midler til en ordentlig evaluering. I et innlegg i Aftenposten skrev May-Len Skilbrei og Anette Brunovskis at de ikke ville søke om å foreta evalueringen fordi: «Vi mener rammene for evalueringen er for dårlige (...) Det er fristende å spørre om de egentlig er interessert i forskningsbasert kunnskap. Eller ønsker de i stedet en overfladisk gjennomgang av situasjonen – som de kan bruke hvis resultatene er positive, men lett kan avvise hvis resultatene ikke passer?»⁴⁴²

I Norge har prostitusjonsspørsmålet dessverre blitt en sak som deler høyre- og venstresiden. Den liberale delen av høyresiden støtter avkriminalisering av sexkjøp, mens venstresiden ønsker forbud. Det trenger ikke være slik. Internasjonalt er venstresidens sengekamerater i denne

442. Skilbrei, May-Len og Anette Brunovskis (2014). «Manglende vilje til kunnskap om prostitusjon?».

saken blant andre kristenkonserverative miljøer og den tidligere amerikanske presidenten George W. Bush.

På den andre siden kan man finne støtte hos den internasjonale sexarbeiderbevegelsen som har «dype røtter i den politiske venstresiden».⁴⁴³ Kjønnsforsker Synnøve Økland Jahnsen minner oss også på at begrepet sexarbeid bør være en sosialdemokratisk hjertesak. Det maner nemlig «til kamp om rettigheter tilknyttet arbeidsmarkedsplassen».⁴⁴⁴

Menneskerettighetsjuristen John Godwin, som i 2013 forfattet en FN-rapport om sexarbeid, anbefaler også begrepet sexarbeid. Han forteller at «'prostitusjon' og 'prostituert' har negative konnotasjoner og blir oppfattet som stigmatiserende av de som taler på vegne av sexarbeidere».⁴⁴⁵

FRIHETSVENDINGEN

Arbeiderpartiets politikk må bygge på at likhet og frihet ikke er motstridende verdier. Det er først når vi har flere valgmuligheter, at vi er frie. Det innebærer tilgang på utdanning, en trygg inntekt og å bli møtt med respekt og verdighet.

Filosofen Elizabeth Anderson har understreket betydningen av at vi møter hverandre i likeverdige relasjoner. Einar Gerhardsen var i sin tid som statsminister opptatt av at ingen skal stå med lua i hånda i møte med hverandre. To hundre år tidligere påpekte den skotske moralfilosofen

443. Jahnsen, Synnøve Økland (2013). «Venstresidens svik», side 5.

444. Jahnsen, Synnøve Økland (2013).

445. UNDP (2013). *Sex Work and the Law in Asia and the Pacific*. Sitatet er hentet fra The Washington Times (2012). «U.N. report calls for decriminalizing prostitution».

og økonomen Adam Smith (1723–1790) betydningen av å se andre i øynene uten å føle skam.⁴⁴⁶

Likeverdige relasjoner, jevn fordeling av ressurser og frihet til å ta egne valg er forutsetninger for at vi bestemmer over eget liv. I tråd med disse verdiene er Arbeiderpartiet nødt til å gjennomføre en frihetsvending.

Når friheten settes først, er det nødvendig å gi folk muligheten til å velge hvilken skole de vil gå på. Framfor å blåse opp boligprisene og ta fra de fattige og gi til de rike, slik man gjør i dag, må fellesskapets knappe ressurser gå til å hjelpe dem som trenger det til å skaffe seg en trygg bolig.

Når folk møter velferdsstaten med lua i hånda og risikerer å miste støtten ved en skjønnsmessig avgjørelse fra byråkrater i NAV, er staten for dominerende. Skal alle borgere bli møtt med respekt og verdighet, må de kunne stå rake i ryggen og kreve støtte som en rettighet. Skal alle ha makt over eget liv, også i alderdommen, må pensjonssystemet endres slik at de med lave inntekter og kort liv ikke taper. Utjevningsprinsippet må gå foran ansvarsprinsippet.

Vi tar ikke alltid valg som er i tråd med våre egne mål, spesielt ikke med hensyn til egen helse. Vi spiser for mye usunn mat, beveger oss for lite og røyker og drikker. For å hjelpe folk til å ta bedre valg må man bygge broer for den enkelte uten at politikken blir formynderisk og umyndiggjørende.

Overfor sexarbeiderne må politikken søke å gi dem flere valgmuligheter og mer ressurser, ikke hindre dem i å ta valg de selv anser som nødvendige.

Forbudet mot sexkjøp fikk flertall på Arbeiderpartiets landsmøte i 2007. Tilhengerne av forbud vant kanskje

446. Smith, Adam (1790). *The theory of moral sentiments*.

fordi motstanderne manglet en prinsipiell argumentasjon. Pragmatiske innvendinger som å vente på kunnskap og effekten av evalueringer i andre land, kunne ikke stagge emosjonelle oppfordringer om å bekjempe kampen mot «moderne slaveri» og stoppe «volden mot kvinner».

Som den amerikanske lingvisten George Lakoff har påpekt, er det de som kler sitt politiske standpunkt i moralsk språkdrakt, som vinner.⁴⁴⁷

Det som manglet på landsmøtet, var et emosjonelt og prinsipielt forsvar for at forbud er dårlig sosialdemokratisk politikk, og for at sexarbeidere er voksne, ansvarlige kvinner og menn som ikke må reddes fra egne valg. Om ikke Arbeiderpartiets frihetsorienterte stemmer tør å ta i bruk et moralsk språk, vil de tape mot konservative krefter både innenfor og utenfor eget parti.

Sosialdemokratiet skal gi folk mer selvbestemmelse. Da kan ikke konsekvensen av politikken være at folk får mindre makt over eget liv. Sosialdemokratiets mål kan ikke være at ingen skal selge eller kjøpe sex. Da flytter vi makten vekk fra folket og over til politikerne. Da bedriver vi formynderpolitikk, framfor en politikk som gir makt, en politikk for *empowerment*.

Arbeiderpartiet må legge til rette for at alle kan delta aktivt i samfunnet og være likeverdige parter i relasjonene de inngår i. Det oppnår man ikke med forbud. Man må heller sikre at alle har tilstrekkelige ressurser og muligheter til å ta frie valg. Når målet er innfridd, bør folk få leve det livet de selv ønsker.

447. Lakoff, George (2002). *Moral Politics: How Liberals and Conservatives Think*.